

INFLUENȚA CULTURII ASUPRA DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI URBANE

*Patrimoniul cultural ca un
factor de formare a orașelor,
de dezvoltare a infrastructurii
pentru menținerea obiectelor
culturale și de fortificare
a mecanismelor*

Introducere

Deși patrimoniul cultural este moștenit din trecut, el mereu a fost și este o resursă culturală importantă și destul de contemporană în întreaga lume. Patrimoniul face legătura între oameni și trecutul lor și, fiind unul dintre principalele elemente de identitate, oferă memorii și cunoștințe culturale pentru societăți mai bune, mai incluzive și mai înțeleghătoare. Patrimoniul cultural este o parte definită a unui dialog interregional și internațional, întrucât oferă motive sigure pentru cercetarea și studierea mai multor memorii și relatări istorice, adesea contradictorii. Acesta reprezintă o bază de învățare pe tot parcursul vieții și de implicare a cetățenilor.

Patrimoniul cultural este perceput din ce în ce mai mult ca un activ economic și ca un factor de dezvoltare locală și regională. De fapt, acesta a fost primul domeniu cultural care a fost apreciat ca fiind relevant din perspectivă economică. Deja în anii 1970, atât Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea (PNUD), cât și Banca Mondială începeau a adevăra investițiile în conservarea istorică din motive pur economice, și până la finele anilor 1980 patrimoniul cultural s-a transformat într-o „industrie a patrimoniului”, care a apărut în special în simbioza cu industria turismului în creștere. Astăzi, multe țări, regiuni și orașe recunosc legătura între sectorul culturii și turismului, adesea unindu-le într-un singur minister sau departament. Turismul cultural, înregistrând o creștere constantă în ultimele decenii, devine un factor din ce în ce mai semnificativ pentru dezvoltarea locală și regională.

Trebuie reținem că presiunea turismului ar putea împiedica ecosistemul orașelor. Cu toate acestea, abordarea durabilă a patrimoniului material și imaterial oferă orașelor multiple și diverse oportunități de creștere. Avantajele economice de la reabilitarea zonelor istorice și protejarea patrimoniului cultural cuprind, dar nu se limitează la, impulsivarea sistemele locale de producere, crearea locurilor de muncă și vânzarea bonusurilor, întrucât patrimoniul cultural sporește atractivitatea orașelor și le ajută la crearea imaginii și poziției unice.

Patrimoniul cultural este unul dintre factorii esențiali pentru sporirea conștientizării și participării cetățenilor la dezvoltarea orașului, respectiv, la protejarea durabilității și stabilirea unei relații mai stabile și de încredere între guverne și sectorul privat.

Promovarea și valorificarea patrimoniului cultural poate fi foarte importantă pentru regenerarea zonelor care fac față unor provocări precum dezindustrializarea.

Patrimoniul cultural împreună cu masa critică a actorilor culturali formează fundamentul pentru înființarea industriilor culturale și creative (ICC).

Patrimoniul bogat și variat al întregii Europe dispune de un mare potențial pentru promovarea unor destinații mai puțin cunoscute, precum și pentru dezvoltarea turismului cultural durabil.

Date și cifre

- Potrivit Organizației Mondiale a Turismului (OMT), pe parcursul ultimelor șase decenii **turismul a înregistrat o creștere și dezvoltare continuă**, astfel a devenit unul dintre sectoarele economice cu cea mai mare și mai rapidă creștere din întreaga lume. Numărul sosirilor turiștilor internaționali a crescut de la 25 de milioane în 1950 la 277 milioane în 1980, apoi de la 438 milioane în 1990 la 684 milioane în 2000, și, ulterior, 922 milioane în 2008. Către 2020 numărul sosirilor turiștilor internaționali se estimează să atingă cifra de 1,5 miliarde. Întrucât în așa-numitele "regiuni în curs de dezvoltare" creșterea a fost deosebit de intensă, ponderea turiștilor internaționali sosiți în țările în curs de dezvoltare a crescut constant, de la 31% în 1990 la 45% în anul 2008. Încasările din turismul internațional au crescut cu 1,7% în termeni reali, la 944 miliarde de dolari SUA în anul 2008.
- Europa este o destinație turistică culturală de bază, cu un număr mare de atracții culturale importante și un flux puternic de vizitatori internaționali și naționali motivați din punct de vedere cultural. Se estimează că **turismul cultural constituie aproximativ 40%** din tot turismul European (inclusiv turiștii culturali generali și specifici).
- Potrivit Eurostat, cele mai populare destinații turistice în UE sunt Paris, Berlin, Roma, Barcelona și Praga – orașe ale căror identitate se bazează în mare parte pe patrimoniul cultural material și imaterial.
- PriceWaterhouseCoopers din cadrul **Observatorului European al Clusterelor, în Raportul privind industriile culturale** (2013) a accentuat că patrimoniul cultural deținut și valorificat de instituțiile publice este un activ important într-o economie creativă și ar trebui recunoscut ca atare de către guverne. Potrivit raportului, patrimoniul cultural stă la baza dezvoltării ICC-urilor și a clusterelor creative.
- Cultura în general, și ICC în special au **un impact direct asupra valorii imobilelor din mediul urban**, devenind astfel un element principal al strategiilor de regenerare urbană axate pe cultură. Acest impact poate fi rezultatul a doua mari proiecte emblematice, precum proiectul de regenerare a patrimoniului sau clusterul creativ și micro-afacerile creative mai mici sau activitățile culturale la scară redusă.

Soluții

Cazul 1

Orașul **Regensburg** din landul Bavaria se dezvoltă în jurul centrului unic al orașului medieval, care în anul 2006 a fost înscris în anul 1998 pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO ca și „Centrul Istoric din Regensburg și Stadtamhof”. Din anii 1069 orașul a încercat să valorifice la maxim patrimoniul său cultural unic și a investit în restaurarea și menținerea Centrului Istoric. Din 2006, orașul s-a axat pe sprijinirea și gestionarea corespunzătoare a patrimoniului cultural.

Principalul instrument de gestionare – Planul de management al patrimoniului cultural mondial (PMPCM) ce stipulează modul în care trebuie percepută valoarea universală a Patrimoniului Cultural Mondial, a fost acceptat în urma premiului UNESCO din 2007. PMPCM este un plan model pentru orașe și regiuni care are drept scop gestionarea siturilor patrimoniului la scară mare.

Adoptând o abordare inovativă și incluzivă, echipa municipală a elaborat planul curent în cooperare activă cu un număr mare de experți și cetățeni din străinătate. Părțile interesate au format un „grup local de sprijin”, care a fost divizat în echipe mai mici pentru a lucra asupra unor anumite aspecte ale PMPCM. Deși orașul Regensburg este principalul responsabil pentru implementarea planului, de fapt grupul local de sprijin încă supraveghează întreg procesul.

- Situl Patrimoniului Cultural Mondial se întinde pe o suprafață de peste 182 ha, cuprinde 984 de clădiri istorice și este înconjurat de o „zonă de tampon”, cu reguli specifice de planificarea urbane, cu o suprafață de peste 775 ha.

- Principalele provocări abordate de către PMPCM:
 1. protejarea patrimoniului arhitectural și istoric și integrității sale vizuale – echilibrarea protecției sitului și necesităților acestuia pentru adaptare la viitoarele funcții,
 2. protejarea calității multifuncționale ale sitului (cazare, lucru, odihnă, gastronomie, vânzare cu amănuntul, turism). Diferite funcții în cadrul unui spațiu dens și limitat pot duce la apariția conflictelor din cauza utilizării și intereselor comerciale, care la rândul lor ar putea pune în pericol calitatea multifuncțională a zonei ultracentrale a orașului,
 3. planificarea riscurilor naturale și de mediu (inundații, poluarea aerului atmosferic și schimbările climaterice).

- PMPCM identifică opt domenii principale de activitate cu soluții concrete pentru fiecare domeniu:
 1. Sprijinul cu investiții publice și private în patrimoniul material este asigurat prin fonduri speciale sau premii arhitecturale.
 2. Abordarea strategică este folosită pentru oferta culturală locală pentru a îmbunătăți experiența vizitatorilor.
 3. Dezvoltarea economică este promovată prin intermediul unui program de sprijinirea companiilor nou înființate, precum și prin limitarea spațiilor vacante de vânzare cu amănuntul.
 4. Infrastructura cazării este dezvoltată având în vedere noile proiecte, precum și diversitatea socială și calitatea vieții.

5. Mobilitatea este asigurată prin promovarea ciclismului și transportului public local.

6. Particularitățile Centrului Istoric sunt menționate în toate documentele de planificare urbană.

7. Echilibrul ecologic este asigurat prin conservarea clădirilor istorice.

8. Programul pentru sensibilizare și cercetare este dezvoltat.

- O schemă de scutire de impozite dedicată patrimoniului cultural a fost elaborată. Aceasta contribuie la asigurarea investitorilor privați în ceea ce privește situl.
- Conform estimărilor, Centrul Istoric are un impact pozitiv asupra vânzării locale, întrucât cifra de afaceri brută anuală este de aproximativ 1,3 miliarde de euro la 1.400 de magazine din întreg orașul.
- Peste 300.000 de persoane au vizitat orașul în anul 2011.

Cazul 2

Situl arheologic Mérida a fost inclus pe lista Patrimoniul cultural UNESCO în anul 1993. Acesta este localizat în capitala oraș a regiunii spaniole Extremadura, care dispune de un bogat patrimoniu cultural roman. Planul special de protecție al orașului creează o legătură puternică între protecția patrimoniului și dezvoltarea urbană și are drept scop compatibilizarea dezvoltării urbane cu protecția patrimoniului cultural. O mare parte din activitatea de planificare urbană a fost corelată cu cercetarea, documentarea și protecția patrimoniului, ținta cărora a fost integrarea siturilor valoroase existente în noile spații urbane.

Consortiul Orașului Monumental Méridawas a fost creat în 1996 în calitate de un instrument comun pentru coordonarea activităților mai multor instituții implicate în gestionarea patrimoniului orașului. Consortiul a implementat Planul special de protecție. Principala provocare întâmpinată de Consortiu a fost utilizarea în cel mai bun mod posibil a numărului mare de resurselor patrimoniului monumental, cu resursele limitate disponibile, pentru promovarea creșterii economice și incluziunii sociale.

Instrumentul Consortiului a fost elaborat pentru mai multe forme de proprietate, implicând cetățenii și atrăgând contribuții din partea actorilor din sectorul privat. Consortiul a implementat patru inițiative importante:

1. Inițiativa „Mecenas” este deschisă pentru cetățeni, asociații, instituții și companii, care devin patroni ai sitului patrimoniului și în schimb beneficiază de anumite avantaje (intrare gratuită, reduceri în magazine, invitații la evenimente speciale etc.).
 2. Inițiativa „Școala adoptă un monument” permite participarea școlii la protejarea patrimoniului și diseminarea cunoștințelor în acest sens. Școlile sponsorizează un monument și întreprind mai multe activități pe parcursul unui an, având acces privilegiat la situl respectiv.
 3. Inițiativa „Heritage Emeritus” este un program de voluntariat social, care are drept scop primordial promovarea și facilitarea accesului la patrimoniu, în special grupurilor cu risc de sărăcie sau excludere socială (persoane șomere, bolnave, din zone dezavantajate etc.).
 4. Inițiativa „Emerita Lúdica” a desfășurat activități de recreere istorică pentru promovarea patrimoniului roman al orașului Mérida. Fiecare ediție anuală devine o atracție turistică principală atât pentru locuitorii orașului, cât și a regiunii. Timp de câteva zile, în Mérida au loc numeroase activități recreative cu tentă romană, desfășurate de asociații de agrement, cu participarea artiștilor și companiilor.
- Spre deosebire de majoritatea inițiativelor culturale, **finanțarea privată și veniturile (75%) au depășit finanțarea publică (25%)** în cazul Consortiului Mérida. Bugetul total pentru anul 2015 a constituit €3.291.453. Finanțarea privată a fost constituită din contribuțiile patronilor inițiativelor „Mecenas” și „Emerita Lúdica”, sprijinul financiar acordat de școli în cadrul inițiativei „Școala adoptă un monument” și taxele de intrare. Pentru 2015, Consortiul s-a așteptat ca 68% din venituri să provină din taxele de intrare, 16% de la entitățile publice, 9% de la închirierea spațiilor și vânzări și 7% din comerț. Dacă e să facem o paralelă, bugetul pentru cultură în 2014 în mun. Mérida a constituit 537.300 de mii de euro.

- Programul „Mecenas” a implicat de la 1.500 până la 2.000 de persoane și întreprinderi locale în calitate de sponsori. În anul 2014 și 2015, bugetul Consorțiului a crescut cu 6,8% datorită contribuțiilor private.
- Inițiativa “Emerita Lúdica” a atras mai mult de 30.000 de oameni și a implicat mai mult de 400 de voluntari în cea de-a cincea și a șasea ediție a sa.
- Pe parcursul întregului an, peste 500.000 de persoane au vizitat Centru Istoric din Mérida, 12% din vizitatori fiind turiști internaționali.

Consorțiul a reușit să stabilească parteneriate durabile cu diferite grupuri și întreprinderi locale, astfel asigurând implicarea și participarea lor, precum și împărțirea responsabilității cu ei. Dimensiunea educațională a garantat aprecierea patrimoniului pe termen lung, în timp ce utilizarea siturilor arheologice în calitate de active turistice a contribuit la transformarea patrimoniului într-o resursă durabilă. Inițiativa „Mecenas” a asigurat durabilitatea financiară intrinsecă a conservării monumentelor pe termen lung, crescând finanțarea și sponsorizarea.

Consorțiul a încurajat autoritățile regionale, prin promovarea cu succes a patrimoniul cultural, să îi urmeze exemplul în alte orașe din Extremadura.

Результаты и Влияние

- Un studiu recent arată că există o trecere de la turism bazat exclusiv pe vizitarea patrimoniului cultural spre turismul prezent în acele orașe care oferă forme suplimentare de cultură/creativitate – de ex. festivaluri și alte evenimente speciale. Siturile patrimoniului cultural care devin **platforme** pentru activități culturale și educaționale de amploare se dovedesc a fi mai durabile.
- Regenerarea și protejarea siturilor patrimoniului cultural reprezintă un impuls puternic pentru **dezvoltarea economiei locale**, precum și pentru creșterea și consolidarea întreprinderilor mici și mijlocii, creând locuri de muncă în sectorul divertisment și ospitalitate, precum și în cel creativ. În aceeași ordine de idei, IMM-urile locale pot susține siturile patrimoniului în calitate de parteneri, sponsori, activiști.
- **Revitalizarea siturilor patrimoniului** care include ajustarea părților lor la necesitățile contemporane – cazare, vânzare cu amănuntul, hub-uri creative etc. – asigură faptul că acestea sunt o parte activă din viața cotidiană a orașului, astfel garantând durabilitatea.
- Creșterea continuă a turismului poate pune în pericol condițiile de mediu și cele sociale. Aceasta poate promova comerțul elitist și poate distruge economia locală și viața vecinilor. **Implicarea activă** a cetățenilor, colaborarea bine coordonată a diferitor grupuri de cetățeni, întreprinderi locale, unități de învățământ și culturale la toate etapele de planificare și implementare a activităților de regenerare și/sau dezvoltare și protejare, au demonstrat posibilitatea unei dezvoltări și mai durabile pentru oraș.
- **Activitățile și programele educaționale**, care implică patrimoniul cultural, asigură un proces de învățare pe parcursul întregii vieți, precum și responsabilitate comună față de situri din partea diferitor grupuri de cetățeni, în special din partea tinerilor.
- Patrimoniul istoric, cultural și artistic oferă „**teren fertil**” pentru **industriile creative** prin intermediul mai multor mecanisme. De regulă, industriile creative bazate pe un patrimoniu cultural bogat și divers și pe artiști calificați, precum și alți operatori din industriile creative, se bazează și pe o interconexiune eficientă între diferite straturi ce țin de servicii antreprenoriale și inovative pentru a aduce creativitatea pe piață.

Recomandări

- Patrimoniul cultural reprezintă un **activ important într-o economie creativă**. Primul pas în acest sens este recunoașterea patrimoniului cultural drept un activ important de către autoritățile locale, regionale și naționale.
- Patrimoniul cultural (ca și parte a economiei creative) de foarte multe ori își are originile la nivel local. Fiind determinată și de cotitura generală spre descentralizare și abilitarea regiunilor, acesta oferă orașelor și regiunilor un avantaj comparativ. Politicile de succes trebuie să fie rezultatul unor **sinergii între structurile naționale și locale de conducere**, dar și a interacțiunii și cooperării acestora cu sectorul privat și societatea civilă.
- Patrimoniul cultural material este un activ important, și în același timp poate fi o provocare serioasă pentru resursele regionale sau municipale. **Un plan de gestionare bine elaborat s-a dovedit a fi un instrument valoros** care permite stabilirea unor scopuri accesibile, gestionarea resurselor, împărțirea problemelor mai mari în mai mici sarcini gestionabile, asigurarea monitorizării, și implicarea diferitor grupuri de profesioniști în domeniul planificării urbane și patrimoniului, precum și localnicilor și părților direct interesate (localnicii, proprietarii de magazine etc.).
- **Implicarea actorilor locali** (cetățeni, IMM etc.) în procesul de revitalizare și protejarea a patrimoniului cultural este esențială pentru dezvoltarea durabilă a siturilor, precum și orașelor și/sau regiunilor. Aceasta permite stabilirea și realizarea obiectivelor pe termen lung, pentru partajarea responsabilităților, pentru extinderea bazei de resurse, și pentru crearea spațiului pentru dialog continuu între diferite grupuri de cetățeni, precum și între cetățeni și autorități centrale. Diferite grupuri de cetățeni se pot ocupa de sarcinile mai mici din cadrul planului de gestionare, astfel făcându-l realist și realizabil. Implicarea cetățenilor este de asemenea o măsură de securitate esențială împotriva deficiențelor industriei turismului.
- **Transparența, consultările continue, colaborarea și comunicarea deschisă** reprezintă cheia către succes.
- Patrimoniul cultural poate deveni piatra de fundament pentru dezvoltarea ICC-urilor și clusterilor creative. Revitalizarea și valorificarea patrimoniului cultural poate contribui la regenerarea zonelor izolate și cu probleme (foste amplasamente industriale, amplasamente localizate departe de itinerariile turistice etc.). **Crearea ICC-urilor în jurul siturilor patrimoniului cultural îmbunătățește durabilitatea acestora** vis-a-vis de responsabilitatea emoțională și financiară, experiența vizitatorilor și le face parte din domeniul cultural.
- Diversele **stimulente financiare** (scutiri fiscale, planuri de credite, condiții speciale pentru închiriere etc.) pot reprezenta avantaje semnificative pentru părțile interesate precum rezidenții locali, IMM-urile, clusterile și hub-urile creative, cumpărătorii și persoanele care oferă sprijin financiar.

Informații suplimentare

Raportul UNESCO privind economia creativă, 2013

<http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>

Observatorul European al Clusterelor. Industрии creative: Analiza condițiilor cadrului specific domeniului, relevante pentru dezvoltarea clusterelor de nivel mondial, 2013

http://www.emergingindustries.eu/Upload/CMS/Docs/Creative_industries_FCs.pdf

Creativitatea, Cultura și Orașul: un aspect de interconexiune, 2010

https://www.forum-avignon.org/sites/default/files/editeur/ECCE_report.pdf

Cultura pentru orașe și regiuni

<http://www.cultureforcitiesandregions.eu>

Eurostat. Europa urbană – date statistice privind orașele, orașelele și suburbiile – turismul și cultura în orașe

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban_Europe_-_statistics_on_cities,_towns_and_suburbs_-_tourism_and_culture_in_cities#Main_statistical_findings

Impactul tendințelor culturale europene asupra inovației și competitivității IMM. Consiliul Europei

https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en

Organizația Mondială a Turismului

<http://unwto.org/facts/menu.html>